

Mondstuk van die Suid-Afrikaanse aartappelbedryf • Mouthpiece of the South African potato industry

CHIPS

VOL 36 NO 1 • JANUARY / FEBRUARY 2022

**OOS-VRYSTAATSE STANDPROEF
ONDER AANVULLENDE
BESPROEIING IN REITZ**

**THE POTATO LEAF MINER:
ORIGIN OF THE FIRST FLY
INFESTATIONS OF THE SEASON**

Tegnologiese ontwikkeling: | Effect of fungicide application | Engagement with New Era
Gebruik van QR-kodes | on potato cultivars at Cedara | farmers in Limpopo

ASA-inligtingsdae maak kommunikasiekanale oop

Deur Christal-Lize Muller, Koos du Pisanie en Hugo Lochner

Aartappels SA (ASA) het vroeër vanjaar 'n inligtingstoer in die land se aartappelproduksiestreke geloods. Ons het in die November/Desember-uitgawe van *CHIPS* oor die eerste been van dié toer in die Suid- en Oos-Kaap gerapporteer.

'n Rits vergaderings het daarna in die weste en noorde van die land gevolg waartydens produsente geleentheid gegun is om hul menings te gee oor die voortsetting van die statutêre heffing. Ander belangrike bedryfsake soos ingevoerde aartappelprodukte en produksie-aangeleenthede was ook op die agenda.

Wes-Vrystaatse produsente positief oor seisoen

Aartappelprodusente in die Wes-Vrystaat-streek is positief oor

die huidige seisoen, en glo verbruikers kan binnekort ook uitsien na die normalisering van die prys van aartappels. Van dié streek se aartappelprodusente het tydens ASA se inligtingsvergadering naby Welkom, aangedui dat hulle bankvas agter dié produsenteorganisasie staan. Hulle deel ook in ASA se visie.

ASA se hoof uitvoerende bestuurder, Willie Jacobs, het in sy aanbieding oor die strategiese rigting van ASA vir 2022, gesê dat ASA se funksies onder meer kultivarnavorsing wat produksie, volumes en gehalte dryf, insluit. Hierdie navorsing sluit siektetoestande in. Die doeltreffende deurgee van bedryfsinligting, wat 'n sterk komponent van generiese bemaking is, is ook deel van ASA se funksies.

Transformasie en sosiale ontwikkelingsprojekte is ook op dreef, het hy gesê. Daar word sterk gefokus

op bedryfsontwikkeling in 'n poging om die volhoubaarheid van die bedryf uit te brei.

Izak Cronjé, ASA se direkteur vir die Wes-Vrystaat-streek, boer in die Bultfontein-distrik, en het tydens die vergadering gesê geleenthede soos dié is belangrik, want aartappelprodusente word op grondvlak betrek en kry die geleentheid om insae te lewer ten opsigte van ASA se rol. Dit is ook die ideale platform vir produsente om haakplekke wat hulle op grondvlak ondervind, uit te lig.

Die statutêre heffing

Willie het gesê die vergaderings het ook ten doel om vas te stel of produsente tevrede is met die voorstel van die statutêre heffing en die aanwending daarvan. "In hierdie stadium kyk ons na die hersiening van die heffing vir 2023, en omdat ons 'n nuwe bedryfsplan moet opstel vir die aansoek by die Landbou-bemerkingsraad, is dit nodig om 'n duidelike instruksie vanaf ons produsente kry."

'n Statutêre heffing van 3.8% word voorgestel. Willie het gesê die voorgestelde verhoging is onder die inflasiekoers.

Storting van aartappelprodukte

Brandpunte in die bedryf is ook tydens die vergadering deur produsente uitgelig. Een daarvan was die invoer van aartappelprodukte vanaf die buiteland, en die feit dat Suid-Afrika sy invoerbeskerming teen bevrore aartappelskyfies vanaf België en Nederland verloor het. Dit volg nadat die Kommissie vir Internasionale Handelsadministrasie (Itac) sy eie hernuwingsproses van die teenstortingstariewe oorskry het. Willie het verduidelik dat

Betrokkenes by Aartappels SA (ASA) se Welkom-inligtingsdag. Van links is JF van der Merwe, ASA-voorsitter, Herman Haak, streeksbestuurder, Hein Oberholzer, hoof finansiële bestuurder, Willie Jacobs, hoof uitvoerende beampte, Kobus Crous, 'n produsent van Kroonstad, en Erhard en Izak Cronjé, produsente van Bultfontein. Izak is ook ASA se direkteur vir die Wes-Vrystaatstreek.

hierdie kwessie herhalend en soms korttermyn van aard is. "Ons het nou 'n siklus waarin ons beskerming verloor het, maar ons het die vorige vyf jaar wel beskerming geniet."

Cronjé het uit 'n produsente-oogpunt gesê hulle kan nie meeding met Europese produkte wat onder kosprys in Suid-Afrika gestort word nie. Plaaslike aartappelprodusente ontvang nie die finansiële steun wat hul eweknieë in Europa van daardie regerings ontvang nie. Die gesloer met regulatoriese prosesse deur die staat, beteken daar sal in die toekoms nóg vroeër aansoek gedoen moet word, het Cronjé bygevoeg.

Vooruitsigte vir die seisoen

Sowat 33 produsente in die gebiede rondom Kroonstad, Welkom, Theunissen, Bultfontein, Bloemhof en Christiana, het dié seisoen aartappels aangeplant en vooruitsigte lyk goed. Sowat 80% se oeste in dié streek is onder besproeiing, waarvan die grootste gedeelte in Bloemhof en Christiana is. Dit is ook in hierdie gebiede waar die meeste moerkwekers gevestig is, terwyl die res van die streek hoofsaaklik uit tafelprodusente, wat op die varspduktemark gerig is, bestaan.

Die grootste droëlandgebied is die Oos-Vrystaat. Die streek lewer jaarliks sowat 7 300 ha se aartappels teenoor sowat 1 000 ha wat in die Kroonstad-omgewing gelewer word.

Hoewel die finale syfers eers later bekend sal wees, wil dit voorkom of dié seisoen se aartappelaanplantings in die Wes-Vrystaatsreek

Die Douglas-inligtingsdag was by GWK aangebied. Hier is Willie Jacobs, hoof uitvoerende beampte van ASA, Hein Oberholzer, hoof finansiële bestuurder, Wrench Cilliers, produsent, Herman Haak, streeksbestuurder, Roscoe Lawrence en Ruben Rens, produsente, André Coetzee, ASA-direkteur, en Johan Jacobs.

soortgelyk aan die vorige seisoen s'n sal wees, het Cronjé gesê. Volgens hom was daar wel 'n droëlandprodusent in die Kroonstad-gebied, wat weens nat toestande nie kon plant nie.

"Ek dink almal is redelik positief vir die jaar wat voorlê. Die produsenteprys is tans goed, daar is genoeg besproeiingswater in al die gebiede beskikbaar en wat droëlandaanplantings betref, is die ondergrondse vog ook voldoende vir 'n goeie aartappeloos in ons streek."

Volgens Cronjé was daar al aan die begin van Oktober met enkele aanplantings in die streek begin, met die meeste aanplantings in die Christiana-gebied wat na verwagting in November sou plaasvind, en daarna op 'n maand-tot-maand grondslag tot in Januarie geskied.

Verligting vir verbruikers

Cronjé meen verbruikers het die afgelope tyd behoorlik opgedok vir

aartappels. Dit word aan 'n klompie faktore toegeskryf. Hoë reënval in Januarie vanjaar het oeste in Christiana en selfs in Kroonstad benadeel. In ander streke van die land, soos in die Oos-Vrystaat, was daar produsente wat versuipskade gehad het.

Die koue winter het rypskade in Limpopo veroorsaak. Cronjé glo die verbruikersprys vir aartappels kan in die komende maande weer normaliseer wanneer die streke hul oeste van die landerye begin afhaal.

Wingsgewendheid altyd uitdagend

Volgens Cronjé is die bedryf in hierdie stadium gesond, hoewel wingsgewendheid 'n probleem in sommige streke is, weens die produsenteprys wat steeds laer as aartappelprodusente se insetkoste is. Produsente, veral in die Oos-Vrystaat, was in hul bemarkingstydperk onder druk weens die lae prys wat hulle vir hul produkte ontvang het. Die groot styging in insetkoste bly ook 'n groot uitdaging vir aartappelprodusente, met veral die prys van kunsmis en landbouchemikalieë, wat veral vanjaar 'n groot styging getoon het.

Moerkwekerbedryf in Noord-Kaap gesond

Die meeste moerkwekers in Suid-Afrika word in die Noord-Kaap en Noordwes aangetref omdat dié gebiede redelik siektevry is.

Van links is JF van der Merwe, ASA-voorsitter, Jan van Zyl, voorsitter van die Sandveld Aartappelkwekersorganisasie (Sako) asook ASA-direkteur, en Joos Engelbrecht, 'n produsent van Lambertsbaai.

Drie verteenwoordigers van ASA is, van links, Hein Oberholzer, hoof finansiële bestuurder, Terrence Brown, verteenwoordiger in die Sandveld-omgewing en Willie Jacobs, hoof uitvoerende beampte.

Sowat 40% van die aartappels wat in die gebiede gekweek word, gaan na die mark en 60% word vir moerkweking aangewend. Ruben Rens, produkbestuurder van GWK, is al vir etlike jare by aartappel-produksie in die Noord-Kaap betrokke en sê dit is 'n gesonde bedryf in die provinsie.

“Die moerkwekers is in die gelukkige posisie dat die pryse wat hulle gaan kry, vasstaan en op dié manier kan die kwekers goeie vooruitbeplanning doen,” het Rens tydens die ASA-inligtingsvergadering op Douglas gesê.

Jan van Zyl, voorsitter van die Sandveld Aartappelkwekers-organisasie (Sako) en ASA-direkteur.

Vroeër jare was daar 'n groot aantal moerkwekers in die Noord-Kaap, maar omdat die produksiekoste soveel gestyg het, het baie van die kleiner boere uitgeval en is die aantal kwekers minder. Aan die ander kant het die groter kwekers meer lande geplant en is die aantal moere wat jaarliks gekweek word, voldoende vir die land se behoefte.

Willie het egter gesê dat dit moeilik is om te bepaal wat die werklike behoefte is wat betref die aantal moere wat gekweek moet word. Dit is ASA se ideaal om genoeg markinligting bymekaar te kry om deur die jaar 'n konstante produk op die tafel te kry.

Vooruitsigte vir 'n goeie omset

Volgens Rens is daar in die vorige seisoen minder moere in die Noord-Kaap geplant en hy verwag dat dit die prys van aartappels sal beïnvloed. Willie het saamgestem dat die bedryf vir moerkwekers 'n veilige en winsgewende bedryf is. Hy verwag dat daar in die komende seisoen 'n goeie omset sal wees en dat die vraag en aanbod in die mark vir boere 'n goeie prys vir aartappels sal voorsien.

Willie het ook bygevoeg dat ASA hom daartoe beywer om meer produksie aan te moedig en kwekers te help om die beste waarde uit beperkte beskikbare grond te kry, terwyl hulle terselfdertyd 'n konstante

produk in die mark kan lewer. Volgens hom is die aartappelbedryf in die Noord-Kaap- en Noordwes-provinsies op 'n gesonde voet, maar hy sou graag wou sien dat groter hoeveelhede moere gekweek word in die jare wat voorlê.

Intussen doen ASA moeite om die produk onder verbruikers te bemark, ten einde die marksegment te vergroot en vir die kwekers 'n groter mark te skep. Hy het bygevoeg dat ASA na maontlike uitvoermarkte na buurlande kyk. Dit sal na verwagting egter 'n baie klein segment van die mark wees, aangesien dit moeilik is om aartappels uit te voer. Die moontlikheid word tans ondersoek.

Sandveld-aartappelboere takel uitdagings

ASA het sy inligtingstoer afgesluit vir die jaar met 'n inligtingsvergadering in die Sandveld op die plaas Malkoppaan naby Lambertsbaai. Na afloop van die vergadering het die Sandveld Aartappelkwekers-organisasie (Sako) ook sy algemene jaarvergadering gehou. Sako is 'n organisasie wat namens die Sandveld se aartappelprodusente binne die ASA-konstitusie funksioneer.

Jan van Zyl, uittredende voorsitter van Sako, het gesê dié diensorganisasie gaan verder uitgebrei word om produsente by te staan met sake wat buite ASA se mandaat as bedryfsorganisasie is. Dit sluit in die vestiging van 'n kanaal om met verskillende staatsdepartemente te onderhandel oor sake soos die toekenning van waterlisensies.

Sako is ook besig met 'n proses om 'n raamwerk vir omgewingsbestuur (Environmental Management Framework) daar te stel. “Covid-19 rem die proses, maar sodra die geleentheid daar is, sal daar verder met die departemente van landbou en omgewingsake onderhandel word om die raamwerk in plek te kry.”

Jan het gesê dit het tyd geword dat produsente as 'n eenheid verantwoordelikheid vir hul toekomst neem. “Sako kan 'n groot rol hierin speel en baie meer vir sy lede beteken as hulle dit sou verkies, maar dan sal produsente 'n vrywillige

heffing moet betaal om die koste van die addisionele dienste te dek.”

‘n Goeie jaar vir aartappelpryse

Jan het gesê die afgelope jaar se aartappelpryse was bogemiddeld. Uitsonderlike hoë pryse het in die tweede helfte van die winter voorgekom as gevolg van ‘n abnormale koue winter met lae opbrengste en omdat aartappelmoere wat nie in Mei plantgereed was nie, in Junie saam met Junie se beplande aanplantings geplant is.

“Dit het veroorsaak dat die Sandveld en Limpopo Mei en Junie se beplande oeste eers in November kon oes.”

Die voordeel van die bogemiddelde pryse word egter ongedaan gemaak deur vinnige stygings in produksiekoste (kunsmsis, chemikalieë, elektrisiteit en brandstof).

Winste onder druk

Jan het ook gesê die koste om 1 ton aartappels in die Sandveld

te produseer, is heelwat hoër as in die res van Suid-Afrika. Met die verwagte verhoging in produksiekoste, wat hoër is as die streek se gemiddelde wins per hektaar oor twaalf maande, sal dit vorentoe nie meer moontlik wees om aartappels winsgewend in die winter in die Sandveld te produseer nie.

“Dit kos regdeur die jaar dieselfde om ‘n hektaar aartappels te produseer, maar die tonnemaat in die winter is die helfte as in die somer.”

Volgens Jan is poeierskurf, rolblaar en aartappelrot die vernamste siektes in die Sandveld. Die afgelope jaar was tot 80% van die Sandveld-oes met poeierskurf besmet. Dit was die ergste voorkoms nog van die siekte. “Aartappelrot het die vorige somer ongeveer 15% se oesverliese veroorsaak en die plaag is weer voor ons deur.”

Kosbaarste hulpbron

Die beskikbaarheid en oordeelkundige aanwending van water bly

‘n uitdaging in die Sandveld. Jan het ‘n beroep op elke produsent gedoen om water met groot verantwoordelikheid te gebruik.

Hy het gesê boere het reeds verskeie maatreëls ingestel om water te bespaar. “Dit kos nou tussen R12 000 en R16 000 per hektaar aartappels om water te pomp. Boere kan dus nie anders as om water verantwoordelik te gebruik nie.”

Hy het ‘n beroep op produsente gedoen om op ‘n ordelike en georganiseerde wyse alle uitdaginge die hoof te bied en nie in onwettige praktyke betrokke raak nie.

“Markte moet nie ‘n stortplek vir swak gehalte aartappels word nie. Ons as produsente moet altyd daarna streef om die beste gehalte aartappels bekostigbaar en volhoubaar te produseer. Die verbruiker moet weet ons dra sy belange op die hart,” het Jan gesê.

Reg No. 1999/00034/Z3

AARTAPPELNETWERK SUID-AFRIKA BK

POTATONET SOUTH AFRICA CC

Eugene Marais Straat 31, Postnet Suite 125, Privaatsak X1866, Middelburg, 1050

www.potatonet.co.za

VERPAKKINGSMATERIAAL:

- 10kg & 7kg aartappelsakkies, wit & bruin: 1-6 kleure.
- Charcoal-sakkies, alle groottes.
- Palletnet 1 000m, 2 000m en stretch-net.
- Kultivar, grootte en adresplakkers.
- ‘Date packed’-plakkers en Blitz P8-guns.
- Stikmasjiene en stikgaring.

SADC GEREGISTREERDE UITVOERDER VAN AARTAPPELMOERE NA ALLE AFRIKA LANDE.

Gratis Na-verkope & Tegniese Voorligtingsdiens.

AARTAPPELMOERE:

Geslote Variëteite: Lanorma, Taisiya, Mondeo, Labadia, El Mundo, Markies.

Oop Variëteite: Mondial, BP1, UTD, Hertha, Fianna.

ANSA voorsien topgehalte produkte en lewer op u voorstoep af teen uiters mededingende pryse!

KONTAK BESONDERHEDE	Hoofkantoor	Vrystaat & Noordwes, Kroonstad
	Neels Marais 082 553 5248 013 243 0544 neels@potatonet.co.za	Fanus v Zyl 082 554 7652 056 212 3120 fanus@potatonet.co.za
	Mpumalanga, Middelburg Hennie vd Spuy 082 560 2634 013 244 1557 hennie@potatonet.co.za	Wes-Kaap, Piketberg C.P Smit 082 555 4833 022 913 2206 cpsmit@potatonet.co.za
	Natal & Oos-VS, Nottingham Rd John Berriman 082 555 4835 033 266 6244 john@potatonet.co.za	Limpopo, Pietersburg/Polokwane Wicus de Jager 082 555 4837 015 297 3981 wicus@potatonet.co.za Hennie Coetser 082 775 1591 086 590 2257 hcoetser@potatonet.co.za
	Oos-Kaap, Patensie Danie v Heerden 082 415 3666 042 293 4349 danie@potatonet.co.za	

Tel: 013 243 0544 | Faks: 013 243 0546

Januarie / Februarie 2022 ◆ CHIPS

11